

De Workumer bol LE107 in de haven van Stavoren, vóór 1955

Speurtocht naar de herkomst van een eelboot

De vraag of een restauratie de moeite waard is, staat of valt soms met de historie die een schip met zich mee draagt. 'Pedigree' noemen de Engelsen dat zo fraai. Dus toen Simon van der Meulen de Anna Marie overnam liet hij daar eerst onderzoek naar doen. Met een verrassende uitkomst!

De meeste Zuiderzeehavens hadden voor de afsluiting van de Zuiderzee elk hun eigen type kleine houten vissersvaartuigen, geschikt voor een kleine bemanning. Zo kennen we nog Wieringer, Makkumer, Workumer, Vollenhovense en Enkhuizer bollen. Ze leken allemaal op elkaar, maar hadden toch hun onderlinge verschillen, voortkomend uit de plaatselijke omstandigheden, hoger- of lagerwal, het gebruik en traditie. Van de houten exemplaren zijn er gelukkig een paar bewaard gebleven, vertroeteld door hun eigenaar. Vaak is de geschiedenis helaas vaag en mondeling doorgegeven. Dat geldt ook voor het voormalige vissersschepje *Anna Maria*, dat al meer dan een halve eeuw in gebruik is als plezierjacht. Ze is vooral bekend geworden in de naoorlogse periode als visaak LE107, in gebruik bij Jurjen Bootsma in De Lemmer.

Onbekend verleden

In 1955 kocht de familie Bolier uit Den Helder haar, noemde het aakje *Anna Maria* naar hun dochters en maakte er een recreatieschip van. Daarna lag ze vooral in het piepkleine haventje van Oudega (Sm.) een beetje te verkommeren. Cafébaas Wietze Welling hield wat toezicht, nam haar uiteindelijk over en liet de *Anna Maria* in Eernewoude in het polyester zetten. Daarna zeilde hij er nog vijftig jaren (!) mee. In 2022 nam Simon van der Meulen uit Leeuwarden haar over. Om draagvlak te vinden voor de dringende restauratie (die hard nodig is), benaderde hij de gerenommeerde onderzoeker Dirk Huizinga om samen uit te zoeken hoe het zit met het onbekende deel van het verleden. Het verhaal ging name-

lijk, dat de *Anna Maria* ooit in 1888 bij Zwolsman in Workum was gebouwd als 'ielbûs' in opdracht van palinghandelaar W. Visser uit Heeg. Maar alle bewijs daarvoor ontbrak.

Dirk Huizinga vertelt: 'Het begin van zo'n onderzoek is eenvoudig. De gangbare verhalen over de *Anna Maria* kunnen getoetst worden. Gebouwd in 1888 in Workum door Zwolsman. Dat kan niet kloppen. Zwolsman begon pas in Workum met scheepsbouw in 1892. Van de schepen gebouwd in Workum ontbreken veel gegevens. De opdrachtgever zou palinghandelaar W. Visser uit Heeg zijn. Maar eind 19de eeuw was er geen W. Visser actief in Heeg. Dus onwaarschijnlijk. Blijft over de functie van het schip. Een palinghaler, een 'ielbûs'. Dat is goed mogelijk. Die schepjes werden niet geregistreerd en zijn vaak niet bekend in de bewaard gebleven bedrijfsgegevens van de firma W&A Visser en Zn. te Heeg.' 'We hebben toen andersom gezocht. Simon met zijn aakje op en kwam op een lengte van 28 voet. Dat is meer dan in het verleden bij de eerdere visserijregistraties (EH112, ST10 en LE107) vermeld staat, maar niet ongebruikelijk.

Breder zoeken

Op grond van informatie over de bouwwijze in Workum dachten we breder te moeten zoeken. Pier de Boer in De Lemmer bouwde in de 19de eeuw ook houten aakjes. Er bestaat een lijst van die schepen, gebaseerd op de snijboeken van zeilmaker De Vries uit De Lemmer die bij Tresoar in Leeuwarden worden bewaard. Het blijkt dat De Boer in 1897 een 'grote boot of aakje' van 28 voet heeft gebouwd voor ene H. Visser uit Lemmer,

die niet voorkomt in de oude visserijregistraties. 'Ons' zeilaakje met motor werd voor het eerst geregistreerd in 1914 als EH112 door Johannes Schenk in Enkhuizen. Dat was het begin van de Eerste Wereldoorlog, toen een nog jonge Hendrik Visser uit De Lemmer, die we natrokken vier jaren lang gemobiliseerd zou worden voor de marine. Een onlogische combinatie dus.'

Eindelijk duidelijkheid

'Niemand minder dan Kees Hos, de restaurateur van Wieringer aken bij de Stichting Onderdak Nautisch Erfgoed Wieringen, verschafte uiteindelijk duidelijkheid. Kees bekeek het schepje en mat het op. Hij vond in het archief van het Zuiderzeemuseum een betalingsbewijs waarop Ulbe Zwolsman uit Workum verklaart in 1914 een aakje van 26 voet te hebben gebouwd voor de visser Johannes Schenk uit Enkhuizen die het dat jaar in een aantal termijnen betaald heeft. Heel die exercitie naar ene H. Visser uit de Lemmer was dus niet nodig geweest! Maar zo kan het lopen met onderzoek; achteraf blijkt alles eenvoudiger. De *Anna Maria* is dus in 1914 gebouwd in Workum. Niet als 'ielbûs', maar gewoon als 'eelboot', zoals Enkhuizer vissers hun Workumer- en Enkhuizer bollen noemden. Het bolletje had volgens Hos wel iets bijzonders. Ze werden (anders dan in De Lemmer) gebouwd met een geheel plat vlak (in de dwarsdoorsnede), waar de kielbalk zo'n 7 cm onderuit stak. Op de kim had Zwolsman echter een smalle kimgang aangebracht om de hoek tussen het vlak en de huid te breken, wat van belang is, als er op heel ondiep water wordt gevaren. 'Kortom', zo schrijft Kees, 'een heel interessant schepje, de moeite van het behouden waard.'

Jan Eissens, Stamboekbeheer
www.ssrp.nl
<https://boekenplank.ssrp.nl>
stamboek@ssrp.nl

SSRP

De Stichting Stamboek Ronde en Platbodemjachten (SSRP) is opgericht in 1955. De SSRP maakt samen met andere behoudsorganisaties deel uit van de Federatie Varend Erfgoed Nederland (FVEN), gesprekspartner van de overheid. Administratie: Rita Eissens - van Goor. Stamboekbeheer: Jan Eissens. Tel. 050-4094094 E-mail: administratie@ssrp.nl